

Schoolloopbanen van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften

factsheet - april 2022

De inspectie heeft in beeld gebracht welke verschillen er zijn in de schoolloopbanen van leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften. Er is onder andere gekeken naar verschillen in zittenblijven, uitstroom naar het speciaal (basis)onderwijs, schooladviezen, eindexamenresultaten en doorstroom naar vervolgonderwijs.

Zicht op leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften
Sinds de invoering van passend onderwijs is een landelijk beeld van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften in het regulier onderwijs nagenoeg verdwenen. Scholen moeten registreren welke leerlingen een ontwikkelingsperspectief (opp) hebben, maar deze registratie schiet nog steeds tekort. Landelijk zicht op leerlingen die extra ondersteuningsbehoeften hebben is nodig om vast te stellen hoe het aantal leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zich ontwikkelt, of de ontwikkeling van hun schoolloopbanen verbetert of verslechtert en of aanvullende (beleids)maatregelen nodig zijn (Inspectie van het Onderwijs, 2022b). De inspectie gaat schoolbesturen en scholen nadrukkelijker aanspreken op het registreren van opp's en zal zo nodig herstelopdrachten geven.

Gezien de gebrekkige registratie van opp's hebben we in dit onderzoek niet-openbare gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gebruikt. Met deze data onderzoeken we groepen leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften aan de hand van:

- het ontvangen van jeugdhulp;
- voorgeschreven medicatie voor internaliserende problematiek, zoals angststoornissen;
- voorgeschreven medicatie voor externaliserende problematiek, zoals ADHD;
- leerlingen met een jeugdbeschermingsmaatregel.

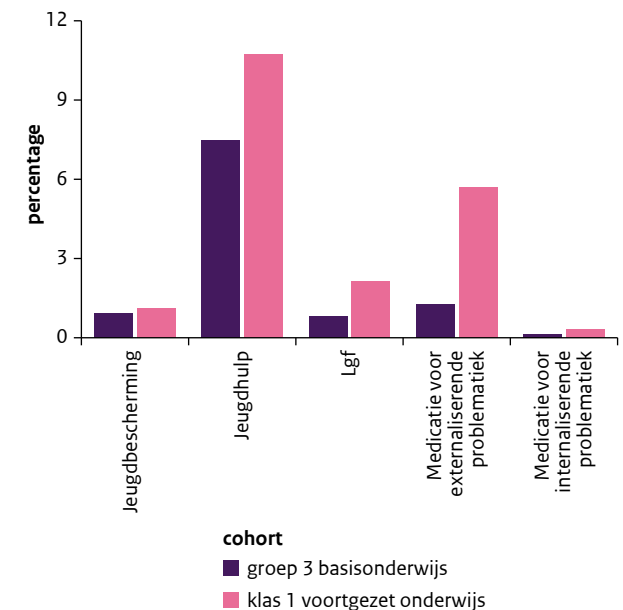
Daarnaast kijken we naar leerlingen die, voor de invoering van passend onderwijs, leerlinggebonden financiering (lgf) ontvingen.

Figuur 1 laat zien hoe groot deze verschillende groepen leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zijn. Zo gebruikt 1,3 procent van de leerlingen in groep 3 van het basisonderwijs medicatie voor externaliserende problematiek en ontvangt 7,5 procent van de leerlingen een vorm van jeugdhulp. In klas 1 van het voortgezet onderwijs is het percentage leerlingen met medicatie voor externaliserende problematiek 5,7 procent, en het percentage leerlingen met jeugdhulp 10,7 procent. De groepen leerlingen met jeugdbescherming en medicatie voor internaliserende problematiek zijn duidelijk kleiner. Leerlingen kunnen tot meerdere groepen behoren, ze kunnen bijvoorbeeld zowel jeugdhulp ontvangen als medicatie gebruiken. De groepen overlappen met de onderwijs specifieke definities, zo is de correlatie tussen medicatie voor externaliserende problematiek en het hebben van een geregistreerd opp in groep 3 en in groep 8 $r=0,32$. Deze groepen zijn geen goede vervanging

voor onderwijs specifieke definities, maar kunnen wel helpen om enig zicht te krijgen op leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften in het onderwijs.

Figuur 1

Grootte van verschillende groepen leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

Onderzoeksmethode

In dit onderzoek vergelijken we de schoolloopbanen van leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften door gebruik te maken van landelijke onderwijsdata. Omdat het nog niet mogelijk is de gehele schoolloopbaan van leerlingen in kaart te brengen, hebben we hierbij gekeken naar verschillende cohorten leerlingen en verschillende momenten in hun schoolloopbanen in het regulier onderwijs. We hebben leerlingen uit groep 3 en 8 in het basisonderwijs, en leerlingen in klas 3 en het examenjaar in het voortgezet onderwijs gevolgd. Er zijn ook verschillen in de achtergrond van leerlingen, bijvoorbeeld het opleidingsniveau van de ouders. Tenzij anders aangegeven, zijn de verschillen in schoolloopbanen die we in deze factsheet beschrijven statistisch significant, ook wanneer bij het toetsen ervan rekening wordt gehouden met bekende achtergrondkenmerken van leerlingen. [Lees meer.](#)

Basisonderwijs

Meer doublures bij leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften

De schoolloopbanen van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften verlopen minder gunstig dan die van leerlingen zonder deze extra ondersteuningsbehoeften. Een aanzienlijk deel van de leerlingen die in groep 3 medicatie voor externaliserend gedrag kreeg voorgeschreven of jeugdhulp ontving, is in de 5 jaren daarna blijven zitten: respectievelijk 37 procent en 30 procent tegenover ongeveer 15 procent zonder die extra ondersteuningsbehoefte. Van de leerlingen met lfg deed 24 procent een klas over.

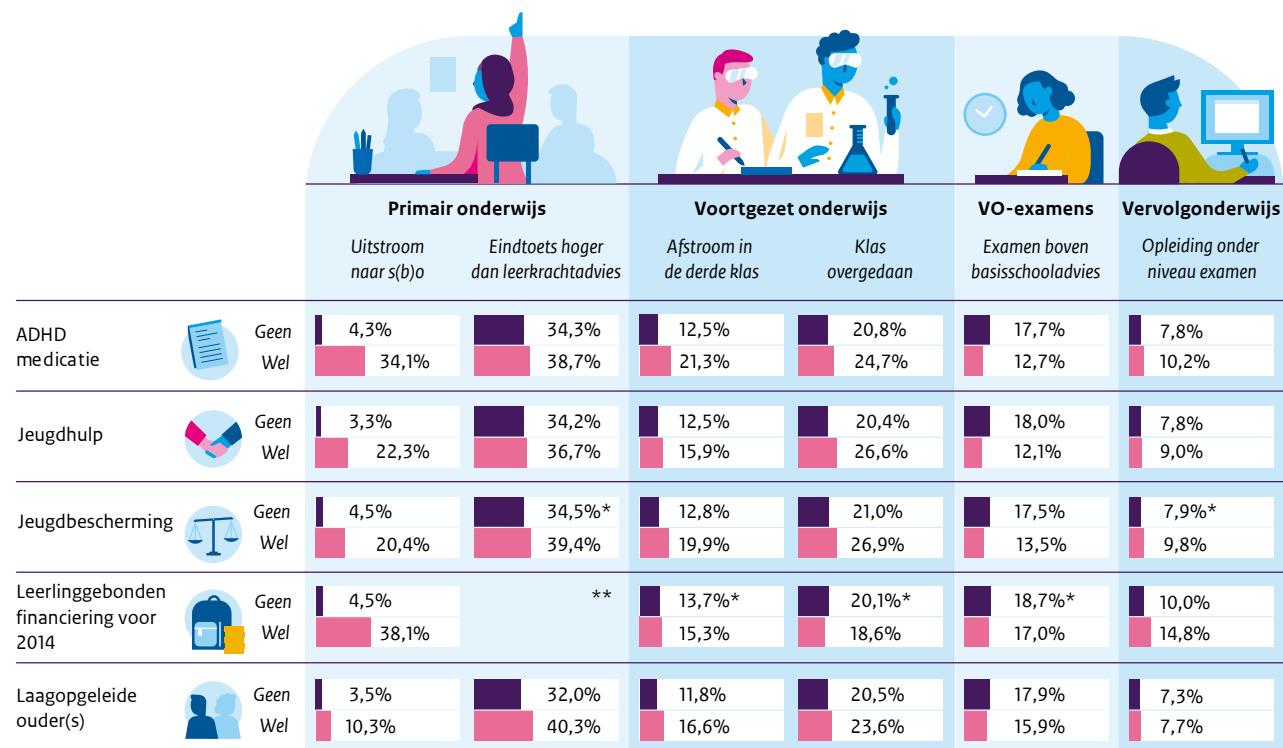
Meer uitstroom naar speciaal (basis)onderwijs

In de schoolloopbanen van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is duidelijk vaker sprake van uitstroom naar speciaal onderwijs. Van de leerlingen zonder extra ondersteuningsbehoeften is 5 jaar na groep 3 in het basisonderwijs rond de 4 procent uitgestroomd naar het speciaal onderwijs of speciaal basisonderwijs. Voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is het aandeel dat uitstroomt naar het speciaal (basis)onderwijs veel hoger: 38 procent van de leerlingen met lfg, 34 procent van de leerlingen met medicatie voor externaliserende problematiek, bijna 22 procent van de leerlingen met jeugdhulp en ruim 20 procent van de leerlingen met jeugdbescherming. Wel gaat het hier om leerlingen die de betreffende hulp en medicatie op jonge leeftijd kregen. Dit kan duiden op relatief ernstige problematiek.

Meer leerlingen komen in aanmerking voor herziening advies

Alle onderzochte groepen leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften hebben vaker een hoger toetsadvies dan het initiële schooladvies, bijvoorbeeld een verschil van 4 procentpunt tussen de leerlingen met (38 procent) en zonder (34 procent) medicatie voor externaliserende problematiek en 5 procentpunt verschil tussen leerlingen met en zonder jeugdbescherming. Het schooladvies van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften wordt desondanks niet vaker herzien. Daardoor hebben ze vaker een lager schooladvies dan past bij hun toetscore.

Figuur 2 Verschillen tussen leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften

* Verschil niet significant na correctie voor achtergrondkenmerken

** Voor de lege cel zijn geen gegevens beschikbaar

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS-microdata. Leerlingen met laagopgeleide ouders zijn in deze figuur meegenomen als vergelijkingsgroep.

Voortgezet onderwijs

Meer leerlingen onder niveau schooladvies

Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zitten in leerjaar 3 vaker onder het niveau van het definitieve schooladvies dan leerlingen zonder deze ondersteuningsbehoeften: 21 procent van de leerlingen met medicatie voor externaliserende problematiek, bijna 20 procent van de leerlingen met jeugdbescherming, 16 procent van de leerlingen met medicatie voor internaliserende problematiek en bijna 16 procent van de leerlingen met jeugdhulp tegenover ongeveer ruim 12 procent van de leerlingen zonder deze ondersteuningsbehoeften. Dit wijst erop dat leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften in de eerste drie jaren van het voortgezet onderwijs vaker zijn afgestroomd, of dat zij vaker zijn gestart op een niveau onder hun schooladvies.

Schoolloopbanen in het voortgezet onderwijs verlopen minder voorspoedig

Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften doen in het voortgezet onderwijs ook vaker een jaar over dan leerlingen zonder extra ondersteuningsbehoeften: bijvoorbeeld 30 procent van de leerlingen met medicatie voor internaliserende problematiek en 27 procent van de leerlingen met jeugdhulp ten opzichte van ongeveer 20 procent van de leerlingen zonder deze ondersteuningsbehoeften. Leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften slagen (ten minste) even vaak voor het eindexamen, maar leerlingen met ondersteuningsbehoeften doen dit examen wel vaker op een lager niveau dan het schooladvies. Bij leerlingen met jeugdhulp is het eerste examen bijvoorbeeld bij 45 procent onder het niveau van het definitieve advies ten opzichte van 31 procent van leerlingen zonder jeugdhulp. Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zijn ook vaker voortijdig schoolverlater, bijvoorbeeld 7 procent van de leerlingen met jeugdhulp tegenover 4 procent van de leerlingen zonder deze hulp.

Vaker wisseling van school en uitstroom naar voortgezet speciaal onderwijs

Vergeleken met leerlingen zonder extra ondersteuningsbehoeften, ronden leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften het voortgezet onderwijs vaker af op een andere school dan de school waar ze in de brugklas zijn gestart. 34 procent van de leerlingen met jeugdhulp en 32 procent van de leerlingen met medicatie voor internaliserende problematiek wisselen van school tijdens het voortgezet onderwijs tegenover 28 procent van de leerlingen zonder deze hulp of medicatie. De uitstroom naar voortgezet speciaal onderwijs komt ook vaker voor: 19 procent van de leerlingen met medicatie voor internaliserende problematiek, 16 procent van de leerlingen met jeugdbescherming, 10 procent van de leerlingen met jeugdhulp en 9 procent van de leerlingen met medicatie voor externaliserende problematiek stromen uit naar voortgezet speciaal onderwijs tegenover bijna 2 procent van de leerlingen zonder deze medicatie of zorg.

Minder vaak starten in vervolgonderwijs

In het jaar na hun eindexamen starten leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften minder vaak met een nieuwe opleiding in het voortgezet onderwijs (op een hoger niveau), middelbaar beroepsonderwijs of hoger onderwijs dan leerlingen zonder extra ondersteuningsbehoeften. Zo is bijvoorbeeld ongeveer 18 procent van de leerlingen met internaliserende problematiek in het schooljaar volgend op het eindexamen niet ingeschreven bij een vervolgopleiding, tegenover 9 procent van de leerlingen zonder medicatie voor internaliserende problematiek. Voor leerlingen met en zonder jeugdhulp is dit verschil kleiner: ongeveer 11 en 9 procent. Wanneer leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften met een vervolgopleiding zijn gestart is dit vaker een vervolgopleiding onder hun eindexamenniveau. Deze verschillen zijn in het tweede jaar na het eindexamen wat kleiner, maar blijven bestaan.

Verdere resultaten

Omvang van de verschillen groter dan bij leerlingen met en zonder laagopgeleide ouders

Om de verschillen tussen leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften in perspectief te plaatsen, vergelijken we de omvang van de verschillen tussen leerlingen met en zonder laagopgeleide ouders op dezelfde momenten in de schoolloopbaan. De schoolloopbanen van leerlingen met laagopgeleide ouders verlopen ongunstiger in vergelijking met leerlingen zonder laagopgeleide ouders, maar de verschillen tussen leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften zijn groter dan verschillen tussen leerlingen met laag- en met hogeropgeleide ouders.

Verschillen tussen samenwerkingsverbanden

Het blijkt dat de verschillen in de schoolloopbanen van leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften niet overal gelijk zijn. In sommige samenwerkingsverbanden zien we bijvoorbeeld duidelijk meer schoolwisselingen van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Ook zien we in sommige samenwerkingsverbanden meer leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften uitstromen naar het speciaal (basis)onderwijs. Er lijken geen samenwerkingsverbanden te zijn die op alle onderzochte uitkomsten ongunstiger presteren of op alle uitkomsten gunstiger. [Lees meer.](#)

Coronapandemie

Om te onderzoeken in hoeverre deze verschillen zijn toe- of afgenomen in het eerste jaar na de start van de coronapandemie, vergelijken we de verschillen tussen leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften in de schooljaren 2018/2019 en 2019/2020. In het basisonderwijs zijn de verschillen in dubblure en schoolwisselingen ongeveer gelijk gebleven, net als de verschillen in plaatsing in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs. Zoals ook beschreven in 'De Staat van het Onderwijs' (Inspectie van het Onderwijs, 2021), zijn leerlingen in 2019/2020 vaker geslaagd.

Voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is deze toename wat kleiner dan voor leerlingen zonder extra ondersteuningsbehoeften. In het eerste jaar na het uitbreken van de coronapandemie is het verschil in uitstroom naar speciaal (basis)onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs

of praktijkonderwijs tussen leerlingen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften wat afgenomen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat leraren deze leerlingen in de coronaperiode bij twijfel minder vaak hebben verwezen naar het speciaal (basis)onderwijs.

Onduidelijk of extra ondersteuning van voldoende kwaliteit is

Uit dit onderzoek blijkt dat de schoolloopbanen van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften minder voorspoedig verlopen dan de schoolloopbanen van leerlingen zonder deze extra ondersteuningsbehoeften. De resultaten roepen vragen op over of dit verschillen zijn die te verwachten zijn vanwege de extra ondersteuningsbehoeften van leerlingen, of leerlingen (tijdig) ondersteuning ontvangen en of leerlingen op de juiste onderwijsplek terecht komen?

Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften doubleren bijvoorbeeld vaker. Gemiddeld genomen leidt een klas overdoen niet tot duurzame leerwinst (Van Vuren & Van der Wiel, 2015), maar het is mogelijk dat deze specifieke groep leerlingen wel gebaat is bij extra onderwijstijd. Dat het schooladvies van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften minder vaak wordt herzien, kan betekenen dat leraren leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften onderschatten, waardoor leerlingen kansen missen. Het kan echter ook betekenen dat leraren bewust voorzichtig adviseren, bijvoorbeeld omdat zij verwachten dat dit beter is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen. Wat de gunstigste keuzes zijn voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften valt op basis van dit onderzoek niet vast te stellen.

De hogere uitstroom naar niet-regulier onderwijs van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften kan betekenen dat het stelsel bijdraagt aan de realisering van een passende onderwijsplek. Het is mogelijk dat dit voor individuele leerlingen een gunstige keuze is. Tegelijkertijd kan het voor leerlingen kansen beperken, omdat het voortgezet speciaal onderwijs weinig aanbod heeft voor het uitstroomniveau havo/vwo en minder profielkeuzes kent. De inspectie onderzoekt in de komende jaren of het type onderwijs effect heeft op de prestaties van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Verder valt op dat het aandeel leerlingen dat onderwijs volgt in het (voortgezet) speciaal onderwijs de afgelopen jaren is toegenomen (Inspectie van het Onderwijs, 2022a). Het vraagt nader onderzoek om te weten te komen waar de groei in het speciaal onderwijs precies door ontstaat, maar de cijfers baren wel zorgen in het licht van het streven naar meer inclusief onderwijs.

Een andere mogelijke verklaring voor de ongunstigere schoolloopbanen van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is dat de kwaliteit van de extra ondersteuning mogelijk verbetering behoeft. Zowel samenwerkingsverbanden, schoolbesturen en scholen spelen hierin een belangrijke rol. De Inspectie van het Onderwijs gaat de komende jaren onderzoek doen naar de kwaliteit van de extra ondersteuning in het primair, voortgezet en (voortgezet) speciaal onderwijs.

Referenties

Inspectie van het Onderwijs (2021). *De Staat van het Onderwijs 2021*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2022a). *De Staat van het Onderwijs 2022*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2022b). *Technisch rapport Schoolloopbanen van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. De Staat van het Onderwijs 2022*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Van Vuren, D. & Van der Wiel, K. (2015). *Zittenblijven in het primair en voortgezet onderwijs. Een inventarisatie van de voor- en nadelen*. Den Haag: Centraal Planbureau.